

“[Y]ön pimeyden valaisi äkisti kirkas loisto, ja taivaalla näkyi suuri ennusmerkki: nainen, vaatetettuna aurinkoon, hänen jalkainsa alla kuu, ja hänen päässään seppeleenä kaksitoista tähteä. Ilmestys viipyi hetken aikaa paikallaan, mutta alkoi sitten hitaasti liikkua etelän puolelle. Paavi Pietari kohotti sauvansa ja huudahti: ‘Kas tuossa on meidän lippumme! Seuratkaamme sitä!’ Ja hän lähti kulkemaan ilmestyksen suuntaan, molempien vanhusten ja koko kristittyjen joukon saattamana, Jumalan vuorelle, Siinaille...”

Autiomaakulkueen myötä lähestyy päätöstään **Vladimir Solovjevin** (1853-1900) teos *Kolme keskustelua sodasta, edistyksestä ja maailmanhistorian lopusta, sisältäen lyhyen kertomuksen antikristuksesta*.¹ Antikristus on paljastunut, minkä jälkeen viimeiset kristityt ovat voittaneet keskinäiset kiistansa ja vetäytyneet vainoja pakoon. Taivaalla näkyvä ilmestysennakoiopullisen ratkaisun pikaisuutta.

Solovjevin tuotannossa *Kolmella keskustelulla* on poikkeuksellinen asema. Verraten suppea teos jäi filosofin testamentiksi: hän sai sen valmiiksi vajaa vuosi ennen kuolemaansa. Muotonsa

puolesta teosta on helppo lähestyä, rakentuuhan se nimensä mukaisesti keskustelujen varaan — arvatenkin sillä, että hän käänsi samoihin aikoihin **Platonian**, oli tekemistä asian kanssa. Pahaenteinen nimi lupaa synkkää tekstiä, mutta ironinen kepeys ja sukkeluudet leimaavat keskusteluja. Tekijä tavoitteli lopun aikojen ajatuksilleen mahdollisimman suurta lukijakuntaa.

Huolimatta siitä, että Solovjev on venäläisen filosofian keskeisimpiä vaikuttajia viimeisten sadan vuoden aikana, varsinaisia seuraajia hänellä on vaikea sanoa olleen. Hän ehti revisioida ajatteluaan niin notkeasti, että minkäänlaista koulukuntaa ei hänen ympärilleen todellakaan muotoutunut. Vastaavasti hänen vaikutustaan on löydettävissä hyvin erilaisten suuntausten edustajissa.

Kristikunnan yhdistäminen oli Solovjevin suuri projekti, ja sitä hän myös edisti käytännössä. **Dimitri Strémoukhoffin**² jaottelua seuraten tämä tapahtui Solovjevin intellektuaalisen elämän keskimmaisella kaudella, 1880-luvulla. Strémoukhoff perustaa jaksotuksen siihen, miten filosofi painottaa ajattelussaan inhimillisen toiminnan kolmea eri sfääriä: tietoa (ylimpänä asteenaan teosofia), sosiaalista käytäntöä (teokratia) ja luovuutta (teurgia). Solovjev aloitti 1870-luvulla teosofian tutkimisesta eli “puhtaasta” filosofiasta. Tällöin hän liikkui lähellä slavofiilien piirejä ja näki Venäjällä messiaanisen tehtävän jumalallisen periaatteen säilyttäjänä.

Teokratian toteuttamiseen tähdännyt ajanjakso toimi teoreettisen vaiheen luontevana jatkeena, mutta silloin Solovjev oli jo ottanut etäisyyttä slavofiileihin. Merkit-

tävä rooli tässä käänteessä oli **Aleksanteri II:n** murhalla vuonna 1881. Solovjev ehdotti salaliittolaisten armahtamista kristillisten ihanteiden mukaisesti: siten tsaari todistaisi vastaansanomattomalla tavalla, että hänen valtakirjansa on alkuperältään jumalallinen.

Filosofi pettyi pahoin lopputulokseen, kuolemantuomioon, ja näki sen taustalla ortodoksisen kirkon halvaantuneisuuden tilan. Armahduspuheen nostattaman kohun vuoksi hän katsoi parhaaksi erota yliopistovirastaan. Tämän jälkeen hän ei enää pitänyt kirkkokuntien eroavaisuuksia ratkaisevina; niiden ylittämisen oli mahdollista ja välttämätöntä. Universaalien kirkon muodostamista seuraisi kuolleiden ylösnousemus ja Jumalan valtakunnan laskeutuminen maan päälle, sillä historian mielekkyys tulee vain siitä, että kuolema

— sukupolvien lohduton jatkumo — voiteaan. Jos taas kuolema on kaiken tosiasiallinen päätepiste, ei edistyksestä ole mitään merkitystä. “Kuolema tasoittaa kaikki”, sanotaan *Kolmessa keskustelussa*.

Elämänsä viimeisenä kymmenenä vuotena Solovjevin suurelliset hankkeet joutuivat antamaan tilaa pessimismille. Filosofin suoraviivainen edistysusko horjahti, kun hän päätyi tunnustamaan pahan olemassaolon, jolla ei aikaisemmin

ollut sijaa hänen ajattelussaan. *Kolmen keskustelun* erään repliikin mukaan edistys on vain oire — historian lopun oire. Kertomus antikristuksesta huipentuukin 21. vuosisadalle, joka on “siinä määrin edistynyt, että se tuli jopa olemaan viimeinen [vuosisata]”.

Kirkkokuntien yhdistäminen ei enää ollut hänelle välitön päämäärä; mekaanisesti toteutettuna se saattoi olla suorastaan saatanallinen juoni. Sen sijaan hän suuntasi mielenkiintonsa yksilötasolle moraalifilosofiaan ja etiikkaan, jotka hänellä asettuivat viime kädessä teurgian, mystisen luomistyön otsakkeen alle.³ Poliittisesti hän lähestyi liberaaleja. Mutta myös henkilökohtaiset tekijät vaikuttivat Solovjevin mielenmuutokseen. Hänen terveytensä heikkeni entisestään, ja käydessään pitkän tauon jälkeen Egyptissä vuonna 1898 hän kohtasi näyissään piruja. Kotimaahan palattuaan hän ryhtyi laatimaan *Kolmea keskustelua*.

EY:n nousu ja uho

Solovjev tunnetaan parhaiten uskonnollisena filosofina. Määritelmää on syytä tarkentaa sen verran, että leimallisesti ortodoksiaan sitoutunut ajattelija hän ei ollut. Katolilaisuutta hän lähestyi teokratiaa tavoitellessaan, pyhiä tekstejä hän tutki protestantin avoimuudella, ja juutalaisuutta hän käsitteli myönteiseen sävyyn esimerkiksi teoksessaan *Juutalaisuus ja kristinuskon kysymys* (1884).⁴

Siinä hän kääntää asetelman ympäri: juutalaisuuden kysymyksen asemesta on ratkaistava “kristinuskon

VENÄLÄINEN APOKALYPSIS

ELI LOPPULAUSE EUROOPPA-KESKUSTELUUN

Erkki Vettenniemi

kysymys”. Kristittyjen suhtautuminen juutalaisiin on perinteisesti ollut torjuva, eikä näillä sen vuoksi ole vielä mitään opittavaa kristityiltä. Vasta sitten kun kristikunta on ratkaissut sisäiset ongelmansa ja sitä tietä parantanut tapansa, voivat juutalaisten silmät avautua näkemään kristinuskon totuuden. Tämä kuvio on löydettävissä myös *Kolmen keskustelun* päätävän kertomuksen taustalta. Sitä edeltää siis kolme keskustelussa, mutta teoksen rakenne mahdollistaa kertomuksen esittelyn niistä irrallaan.

Välimeren vapaiden tuulten äärellä käytäviin keskusteluihin osallistuu viisi henkilöä, kaikki venäläisiä: kenraali, poliitikko, ruhtinas, “kaikesta inhimillisestä” kiinnostunut rouva, ja lopulta Solovjevin itsensä ajatuksia kantava herra Z.

Kun keskustelut ovat edenneet maailmanlopun kysymykseen asti, herra Z lukee seurueelle eräältä munkilta saamansa käsikirjoituksen. Tekijän nimi on Pansofius (Kaikkietävä), mikä tietysti lisää kertomuksen vakuuttavuutta. Herra Z:n arvion mukaan siinä tuodaan esiin kaikki se, mitä antikristuksesta on Raamatun, kirkollisen perimätiedon ja terveen järven kannalta mahdollista sanoa.

“Keltainen vaara” oli Solovjevin viimeisten vuosien alituinen huolenaihe. Hän piti väistämättömänä, että Eurooppa joutuisi vielä sotaan Aasian kansoja vastaan. Buddhalaisen vaikutteiden leviämistä hän seurasi huolestuneena, ja Venäjän vuoden 1891 suuren nälänhädän taustalla ollut kuivuus johtui “aasialaisesta autiomaasta”, joka oli levittäytymässä Venäjänmaalle.

Kertomus antikristuksesta lähtee liikkeelle nimenomaan Aasian uhasta. Panmongolismin aate leviää Kaukoidässä 1900-luvun vaihteessa, ja siivu siivulta Japanin johtama armeija valloittaa koko Euraasian mantereen. Hanketta auttaa Euroopan ja islamilaisen maailman välinen viimeinen taistelu. Itämaiset aatteet vyöryvät samalla Eurooppaan, ja tuloksena on ennenkokematon uskonnollisten ja filosofisten suuntausten synkretismi.

Aasialaisten herruutta kestää viisikymmentä vuotta. Salaliittona alkanut eurooppalaisten kansojen nousu vapauttaa maanosan “mongolien ikeestä”. Tällöin ollaan jo 21. vuosisadan puolella, ja siihen loppuu suurten sotien ja mullistusten aikakausi. Euroopassa herää halu yhdistyä pysyvästi, sillä jos joutuminen vieraan vallan alle johtui valtioiden eripuraisuudesta, onnistunut kapina oli osoittanut yhteistyön edut. Kansalliset erot menettävät merkitystään: ajatus Euroopan yhdysvalloista voittaa kannatusta.

Samoihin aikoihin leviää nuoren, taustaltaan tuntemattoman miehen maine. Hän on merkittävä filantrooppi; Jumalaan hän uskoo, mutta rakastaa vain itseään, Kristuksen työn täyttäjää, kuten hän toimenkuvansa ymmärtää. Hänen maailmanlaajuinen esiintulonsa tapahtuu 33-vuotiaana teoksella *Avoimien tie yleismaailmalliseen rauhaan ja hyvinvointiin*. Sillä hän valloittaa viimeisetkin epäilijät. Kirjassa yhdistyy uskonnollisen tradition kunnoitus syvälliseen yhteiskunnalliseen näkemykseen, yksilönvapauden kunnoittaminen yhteisen hyvän puolustamiseen.

Spirituuaalisuuden ja sosiaalisen ohjelman yhteensovittamiselle on olemassa tilaus, sillä ulkoinen edistys ei ole kyennyt poistamaan elämän ja kuoleman ikuisia kysymyksiä. Vulgaari materialismi on vanhentunut, ja yhtä peruuttamattomasti on hylätty lapsenkaltainen usko. Harvat kristityt kyllä puhdistuvat

uskossaan, mutta suurin osa ihmiskuntaa elää hämmennyksen ja odotuksen tilassa, jonka täyttymys koittaa *Avoimien tien* myötä.

Kirjan ilmestymisen jälkeen tekijästä on tullut historian suosituin ihminen. Berliinissä järjestetään Euroopan yhdysvaltojen perustava kokous, jossa hänet valitaan liittovaltion presidentiksi. Vallan keskittäminen nähdään välttämättömänä, koska vapautumisen jälkeen Eurooppa on ajautua uusiin konflikteihin poliittisten juonittelujen seurauksena. Yksinvaltiaan valinnan suorittaa salassa EY:n vapaamuurareista koostuva sisäpiiri. Ja kun uusi presidentti on astumaisillaan virkaansa, kokous huutaa hänet suoraan Rooman keisariksi. Roomasta myös tulee liittovaltion pääkaupunki.

Keisarin ohjelmajulistus ikuisesta ja yleisestä rauhan ajasta vakuuttaa myös Euroopan ulkopuolisen maailman. Yhä uusia alueita liittyy Euroopan yhdysvaltoihin, ja ne harvat valtiot, jotka eivät ymmärrä vapaaehtoisesti liittyä, keisarillinen armeija alistaa tuota pikaa.

Toisena hallitusvuotenaan keisari lupaa rauhan lisäksi yltäkylläisyyden: “Tulkaa nyt minun luokseni kaikki nälkäiset ja palelevat, jotta minä ravitsisin ja lämmittäisin teidät.” Tässäkin pyrkimyksessään hän onnistuu. Mutta koska ihminen ei elä vain leivästä, pelkkä hyvinvointi ei riitä. Tarvitaan myös sirkushuveja. Aasiasta keisari noutaa katolisen piispa Apolloniuksen, joka sekoittaa länsimaista tiedettä itämaiseen mystiikkaan, ja jonka syntyperää jotkut pitävät jumalallisena. Keisari on nyt langennut jokaiseen Kristuksen kolmesta kiusauksesta. Hän lujittaa valtansa miekan avulla, ostaa suosiota aineellisella hyvinvoinnilla ja viihdyttää kansaa maagisilla tempuilla.

Aito yhteys syntyy vapaudesta

Apolloniuksen kanssa keisari päättää ratkaista viimeisen avoimeksi jääneen probleeman, uskonnollisen kysymyksen. Hän kutsuu kaikkien tunnustusten kristityt kirkolliskokoukseen Jerusalemiin, maailmanvaltion uuteen pääkaupunkiin. Kristittyjen väliset erimielisyydet ovat siihen mennessä tasoittuneet, sillä lukumäärän väheneminen on johtanut laadulliseen kohentumiseen. Roomasta karkoitettu Paavi on löytänyt uuden asuinsijan Venäjältä. Katoliset ovat yksinkertaistaneet kulttiaan; vanhauskoiset ovat palanneet ortodoksiseen kirkkoon; protestanttien piiristä on lohjennut epäuskoon ajautunut siipi. Samalla on herännyt kiinnostus apokalyptisiin teksteihin,

minkä seurauksena “vakava pelko ja vastenmielisyys” ravistelee ajan merkkejä tarkkailevia kristittyjä.

Kokousedustajia kertyy kolme tuhatta, ja lisäksi paikalle vaeltaa puolen miljoonan pyhiinvaeltajan joukko. Uskonsuunnilla on puoliviralliset johtajansa. Katolisten delegaation kärjessä on paavi Pietari II, ortodokseja johtaa starets (iäkäs munkki) Johannes, ja evankelisia kristittyjä professori Pauli. Solovjev turvautuu vanhaan tyyppittelyyn, jossa idän kirkkoa edustaa rakkauden apostoli **Johannes**, protestantteja kirjanoppinut **Paavali** ja Rooman kirkkoa luonnollisesti **Pietari**.⁵

Kokous järjestetään kaikkien uskontojen yhteydelle pyhitetyssä tempelissä. Lempeässä avauspuheessaan keisari pyytää kristikuntaa hyväksymään hänet johtajakseen ja suojelijakseen, mutta ei vain huulten tunnustuksena vaan “sydämellisin rakkauden tuntein”. Omalta osaltaan hän on valmis vastapalveluksiin. Paavi saakoon palata Roomaan ja ortodoksien traditio palautettakoon kunniaan. Protestanteille hän lupaa perustaa runsain määrärahoihin uuden raamatuntutkimus-instituutin.

Tarjoutuksillaan keisari voittaa puolelleen valtaosan kokousedustajista. Jäljelle jää piskuinen, kolmen johtajan ympärille tiivistyvä ryhmä. Heistä starets Johannes vastaa keisarille, kun tämä kysyy, mitä hänen pitäisi vielä tekemän heidän vakuuttamiseksi. Kristinuskossa tärkeintä on Kristus itse, vanhus sanoo, ja jos keisari tunnustaa Kristuksen jumaluuden, silloin he puolestaan mielihyvin tunnustavat keisarin johtajakseen.

“Helvetillinen myrsky” puhkeaa keisarissa. Hän on vähällä syöksyä puhujan kimppuun ja purra tätä. Samalla hetkellä suunnaton pilvi peittää auringon ja tempelli pimenee. Mutta pimeys ei estä starets Johannesta näkemästä vastapuolen sieluun: “Lapsukaiset antikristus!”

Ne jäävät vanhuksen viimeisiksi sanoiksi, sillä tempeliin iskeytyvä pallosalama surmaa hänet. Keisari tulkitsee tapahtuneen Jumalan kostoksi ja sanelee päätöksen, jolla kirkolliskokous hyväksyy hänet johtajakseen. Tällöin astuu esiin paavi Pietari II: “Pois, perkeleen astia! Kristuksen suomalla vallalla minä — suljen ulos sinut, saastaisen koiran, Jumalan pyhäköstä ja jätän isällesi, Saatanalle! Anathema, anathema, anathema!”

Päästyään kirouksensa loppuun paavi kaatuu Apolloniuksen kehittämän ukkosen surmaamana.

Kokous päättyy, ja professori Pauli seuraajineen siirtyy Jerikon suuntaan autiomaahan. Keisari puolestaan valitsee uudeksi paaviksi Apolloniuksen, joka lupaa toteuttaa kristittyjen ikimuistoisen toiveen, kristikunnan yhteyden. Apollonius ilmoittaa olevansa täsmälleen yhtä aito katolinen ja ortodoksi kuin protestanttikin. Paavina hän jatkaa ihmetekojen harjoittamista. Hän aloittaa loihtimalla taivaasta kukkia ja päättyy “niin ihmeellisiin ja uskomattomiin tekoihin, että olisi aivan hyödytöntä yrittää kertoa niistä.” Eräät sivulliset tosin kertovat paavin jakamien aneiden pian muuttuvan käärmeiksi ja rupikonniksi.⁶

Muutama vuorokausi kirkolliskokouksen jälkeen kristityt käyvät yön pimeydessä noutamassa kahden marttyyrin ruumiit Jerusalemissa. Keisarin määräyksestä ne jätettiin kadulle todisteeksi kuolemasta. Seurueen saavuttua takaisin Jerikon seudulle kuolleet heittävät kääriinliinat yltään. Ylösnousemusta seuraa kirkkojen yhdistyminen: Johannes ja Paavali tunnustavat Pietarin “kaitsijakseen” ja lähtevät sitten seuraamaan taivaallista ilmestystä kohti Siinain vuorta.

Siihen päättyy isä Pansofiuksen herra Z:lle antama käsikirjoitus. Hän ennätti kuolla ennen kuin sai kirjoitettua kertomuksen loppuun.

Dostojevski kyllä, Tolstoi ei

Autiomaaretkelle löytyy tragikoominen vastine Solovjevin henkilöhistoriasta. Nuori filosofi matkusti aikoinaan Egyptiin etsimään *Sofiaa*, Jumalallista viisautta, mutta varsin huolettomasti varustautuneena. Beduiinit pitivät mustiin puettua miestä pahalaisena ja muiluttivat hänet syvälle autiomaahan. Vietettyään yön taivasalla Solovjev lopulta kohtasi kaivattunsa.

Paavi Pietari II:n ja kumppaneiden vaellus päättyy yhtä onnekaasti, kuten käy ilmi. Herra Z on nimittäin saanut kuulla kertomuksen viimeiset vaiheet suullisessa muodossa ja palauttaa ne nyt mieleensä. Keisarin ja Apolloniuksen suosio kasvaa entisestään uusien ihmeiden ansiosta; he onnistuvat jopa herättämään kuolleita. Jerusalemiin asetuttuaan keisari on saanut myös juutalaiset taakseen, ja nämä itse asiassa palvovat häntä messiaana.

Ratkaiseva käänne on hieman kulmikas, sen myöntää kertojakin. Juutalaiset nousevat kapinaan saatuaan selville, että keisari ei olekaan juutalainen: hän on ympärileikkaamaton pakana. Viimeiset kristityt asettuvat sodassa juutalaisten puolelle. Rintamien kohdatessa maa järisee ja Kuollutmeri avautuu valtavana tulimerenä, joka nielee pätsiinsä keisarilliset joukot.⁷ Juutalaiset pakenevat järkyttyneinä Jerusalemiä kohti, ja samanaikaisesti kaupunkia lähestyy kristittyjen kulkue Siinailta. Heidän saapuesaan kaupungin porteille tapahtuu Kristuksen toinen tuleminen. Antikristuksen surmaamat juutalaiset ja kristityt heräävät henkiin — alkaa tuhatvuotinen valtakunta.

Näin on yksi teokratia korvautunut toisella teokratialla. Antikristushan tahtoi myös esittää hallituskautensa jumalallisena valtakuntana, kunnes totisen teokratian joukot syrjäyttävät hänet. Omaperäisintä kertomuksessa on juuri se, miten antikristus osoittautuu mitä suurimmaksi hyväntekijäksi. Apolloniuksen, *Ilmestyskirjan* mainitseman “väärän

profeetan” kanssa hän perustaa rauhan ja yltäkyläisyyden valtakunnan viihdykkeitä unohtamatta. Solovjevin eräs pääteesi on, että pahaa täytyy vastustaa myös silloin, kun se pukeutuu hyvyyden kaapuun. Teoksessa osoitetaan vääräksi ja tuhoisaksi tolstoilaisen ruhtinaan väkivallattoman vastarinnan periaate.

Solovjevin suhde kahteen suureen kirjailijaan olisi pitkä ja kiehtova lukunsa. **Tolstoin** näkemyksiä hän ei hyväksynyt, mutta korrektiussyistä pidättyi hyökkäämästä tätä vastaan julkisesti, koska Tolstoi ei olisi sensuurin vuoksi voinut puolustautua. (Tosin myös Solovjevillä oli ongelmia sensuurin kanssa.) *Kolmessa keskustelussa* viimein arvostellaan Tolstoin ajatuksia suoraan ja nimeltä mainiten. Rouvan sanoin kaikki tolstoilaiset ovat ”jotenkin kaistapäisiä”.

Tolstoi on väärentänyt kristinuskon, mutta esiintyy silti kristittynä, omasta mielestään vieläpä ainoana aitona sellaisena. Hänessä on enemmän buddhalaista kuin kristittyä, keskusteluissa todetaan, ja siksi hän on vaarallisempi kuin kristinuskon julkiset viholliset. Nämä sentään pelaavat avoimin kortein. Ja jos hyvän uskotaan voittavan sillä, että pahaa ei vastusteta, jälkimmäisen itsenäinen voima ja olemassaolo tosiasiallisesti kielletään. Tästä johtuen tolstoilaiset tahtomattaan valmistavat tietä antikristukselle. Eikä ruhtinas kärsikään kuunnella herra Z:n kertomusta loppuun asti.

Dostojevski sitä vastoin oli Solovjevin ystävä. He tutustuivat jo vuonna 1873, ja aina kirjailijan kuolemaan asti heidän yhteydenpitonsa oli kiinteää. Dostojevski arvosti nuorta filosofia, jonka piirteitä hän

ikuisti *Karamazovin veljeksissä* niin Ivaniin kuin Aljoshaan. Lisäksi saman romaanin kuuluisa kertomus suurinkvisiittorista pohjautunee Solovjevin luontoihin jumalihmisyydestä, joita Dostojevski oli kuuntelemassa. Solovjev muistutti puheessaan kirjailijan haudalla myös tämän tavoitelleen Jumalan valtakunnan perustamista maan päälle.⁸

Mutta siinä missä *Ilmestyskirjan* (12:1) aurinkoon puettu nainen symbolisoi Dostojevskille Venäjää ja todisti Venäjän tehtävästä ihmiskunnan suunnanäyttäjänä, Solovjevillä kyse oli Sofiasta, ”ikuisesta naiseudesta”. Sofia sai hänellä ajan saatossa hieman toisistaan poikkeavia tulkintoja, mutta viime kädessä Sofian on määrä toimia Jumalan ja ihmiskunnan välittäjänä Kristuksen tavoin. Jumalallisen viisauden kirjallisen perustan muotoili aikoinaan **Salomo**:

”Minut Herra loi ennen kaikkea muuta, luomisensa esikoisena, ennen taivasta ja maata. Iankaikkisuudesta minä sain alkuni, kaiken alussa, ennen kuin maata oli.” (Sananl. 8:22-23; lisäksi apokryfisissä teksteissä on *Viisauden kirja*.)

Kohti kolmatta vuosituhatta

Solovjev kohtasi Sofian kolmessa ilmestyksessä, ensiksi nuoruudenihastuksessaan, sitten matkoillaan Lontoossa ja Egyptissä. Filosofin ”ikuisen kumppanin” lihaksituleminen oli hänen ajattelussaan maailmanhistorian täyttymys. *Kolmen keskustelun* Sofia on universaali kirkko, Kristuksen morsian, ja siksi se ilmestyy kirkkokuntien yhdistymisen hetkellä. Jumalihmisestä seuraavan askeleen on oltava kollektiivinen jumalihmisyyden, joka puolestaan johtaa teokratiaan — tai *vapaaseen* teokratiaan, kuten Solovjev tarkentaa.

Kertomus antikristuksesta todistaa siitä, kuinka Solovjev lykkäsi Sofian inkarnaation, ihmiskunnan jumalallistumisen, entistä kauemmaksi tulevaisuuteen. Matkan varrelta löytyy kavalia mutkia ja pedonkuoppia. Sofian ilmestyminen autiomaassa, kristittyjen vähäisen seurueen yllä, on etäinen kaiku siitä visiosta, joka Solovjevillä oli yrityksessään nauttaa Rooma ja Moskova miltei omin voimin. Viimeistään tässä vaiheessa on syytä korostaa, että kertomus loppuu ihmiskunnan kehityksen eli ”maailmanprosessin” päätepisteeseen, ei suinkaan maailmanloppuun.

Toisen kristillisen vuosituhannen lähestyessä päättöstään on apokalypsin julistajille ja maailmanlopun profetoille luvassa otolliset markkinat. (Numerosymboliikan näkökulmasta Solovjevin kuolinvuodessa on siinäkin houkutus nähdä kätkeytyä merkitystä.) Solovjevin näkemys on sikäli haastava, että sen mukaan alkava vuosisata tuo ainakin väliaikaisesti rauhan, hyvän tahdon ja hyvinvoinnin maan päälle. Lisäksi kaikki tämä tapahtuu uskonnollisen ulkoisuuden varjossa.

Herra Z kiteyttää antikristuksen salaisuuden sananlaskuun: ei kaikki ole kultaa mikä kiiltää. Lienee paikallaan lyhentää koko kertomuksen viesti takavuosien tietesifilmin päätöskehokukseen: tarkkailla taivaita!

Solovjev

Viitteet

1. Suomentanut Toivo Kaila. Otava, Helsinki 1912. Muuttamin paikoin olen nykyaikaistanut Kailan käännöstä.
2. *Vladimir Soloviev et son oeuvre messianique*. L'Age d'Homme, Lausanne [ei vuosilukua; ensimmäinen painos 1935].
3. Tältä ajalta on suomennettu toinen Solovjevin teksti, essee Rakkauden tarkoitus, teoksessa *Venäläinen eros. Kirjoituksia rakkauden filosofiasta*. Suom. Eero Balk ja Liisa Viitanen. Orient Express, Helsinki 1992.
4. Solovjev uppoutui myös kabbalaan, jonka avulla hän tulkitisi muun muassa Turun nimeä. Aleksander Lagunovin artikkeli "Ma Suomen, muusan kohtasin" — Suomi Vladimir Solovjevin ajattelussa ja runoudessa (*Parnasso* 3/1993) on hyödyllinen katsaus filosofin viimeisiin vuosiin.
5. Solovjevin persoonassa nämä piirteet tiivistyivät entisestään, kuten Toivo Kaila esipuheessaan huomauttaa: hän omasi Johanneksen lempeyden, Paavalin oppineisuuden ja Pietarin kiivauden uskonsa puolesta.
6. Mihail Bulgakov saattoi mielistyä tähän detaliin. *Saatanan saapuu Moskovaan* -romaanin teatterikohtauksessa nimihenkilö apureineen loihitti yleisölle rahaa ja yllättäviä asuja. Esityksen jälkeen seteleistä kuoriutuu mehiläisiä ja vaatteet katoavat.
7. Sattumalta aloitin tämän kirjoituksen laatimisen Kuolleenmeren rannoilla. ("Sattumalta"? Mikä lopulta on pelkkää sattumaa?)
8. Heidän suhteestaan on merkintöjä esimerkiksi Igor Volginin kirjassa *Dostojevskin viimeinen vuosi*. Suom. Paula Nieminen. SN-kirjat, Helsinki 1990. Liitteenä on kirjailijan maineikas puhe Pushkinin haudalla. Solovjev piti kolme muistopuhetta Dostojevskille, eikä niiden suomentaminen olisi aivan keho idea sekään.

Abelard Adorno Agamben Alexander Alhman Althusser Anaksagoras Anaksimandros Anaksimenes Tuomas Akvinolainen Apel Aristoteles Arnauld Augustinus Austin Averroes Avicenna Ayer Bacon Bahtin Barthes Baumgarten Bayle de Beauvoir Benjamin Bentham Bergson Berkeley Bloch Blondel Boethius Brentano Bruno Buber Campanella Camus Carnap Cassirer Chomsky Cicero Cixous Cohen Collingwood Comte Croce Cusanus Davidson Deleuze Demokritos Derrida Descartes Dewey Diderot Dilthey Diogenes Duns Scotus Eckhart Emerson Engels Epiktetos Epikuros Erasmus Feuerbach Fichte Ficino Fink Foucault Frege Gadamer Gassendi Gaunilus Gentile Gerson Gilson Gramsci Grotius Gödel Habermas Hare Hartmann Hegel Heidegger Herakleitos Herder Hintikka Hobbes Holbach Hume Husserl Hutcheson Ibn Khaldun Ingarden Irigaray Isodoros Isokrates Jacobi James Jaspers Kaila Kant Kierkegaard Kotkavirta Kripke Kristeva Krohn Kuhn Lacan Leibniz Lenin Leukippos Levinas Levi-Strauss Llull Locke Lukretius Lukács Lyotard Machiavelli Mach Maimonides Maine de Biran Malebranche Marcel Marcuse Maritain Marx Mehtonen Meinong Melissus Mendelssohn Merleau-Ponty Mill Montaigne Montesquieu Moore More Nancy Natorp Neurath Newton Nicole Nietzsche Niiniluoto Novalis Ockham Oresmus Origenes Ortega Parmenides Pascal Peirce Pietarinen Platon Plotinus Popper Protagoras Pytharoras Quine Rauhala Rawls Reid Rickert Ricoeur Rorty Rousseau Royce Russell Ryle Saarinen Santayana Sartre Saussure Scheler Schelling Schiller Schlegel Schleiermacher Schlick Schopenhauer Seneca Shaftesbury Sintonen Smith Snellman Sokrates Spencer Spengler Spinoza Stirner Strawson Suárez Taine Tarski Thales Thoreau Trotsky Tuomela Unamuno Wahl Varto Vattimo Weil Whitehead Vico Wittgenstein Wolff Voltaire von Wright Xenophanes

niin & näin ilmestyy nyt 4 kertaa vuodessa. Helmi-, touko- syys- ja joulukuussa.

Tulevia teemoja muun muassa hermeneutiikka, oikeusfilosofia, espanjalainen filosofia,

filosofia ja kirjallisuus, urheilun filosofia...

Tilaa nyt *niin & näin* vuosikerta hintaan 130 mk.

Tilausosoite: *niin & näin*, PL 730, 33101 Tampere.

Puhelintilaukset ja tiedustelut: 931-2237 444 (Kimmo Jylhä). Faksi: 931-345 2960. Sähköposti: fitowa@uta.fi